

עסקים ולומדים

זווית יהודית אקטואלית לקהילת אנשי העסקים

החברות
מרכז הבנייה
הישראלי

ארגון רבני צהר

פרשת תזריע מצורע, כ"ט ניסן תשע"ה

התיקון הטבעי

דיני המצורע וטהרתו זכו בתורה להתייחסות ארוכה במיוחד (כמעט שתי פרשות שלמות בספר ויקרא), ובכך הפכו לאחד הנושאים המורכבים והמסובכים ביותר בענייני טומאה וטהרה. הדבר מעורר תמיהה, במבט ראשון, שכן הצרעת לכאורה איננה יותר ממחלה ביולוגית שאיננה שונה משאר פגעי הגוף. אם כך, מדוע גזרה התורה טומאה דווקא על מחלה זו ולא על שאר המחלות? זאת ועוד: לאחר שכבר נגזר על המצורע להיות טמא, מדוע דרכי טהרתו כה מסובכים (הסגר, שילוח, טיהור וכו') ביחס לשאר הטומאות שדרכי הטהרה מהן ברורות ויחסית פשוטות?

ידועה תשובתם של חז"ל לתמיהות אלה על פיה הצרעת איננה הליך ביולוגי אלא רוחני. המצורע הוא ביסודו מוציא שם רע או דובר לשון הרע. הצרעת היא עונש על הנזק החברתי שגרם, כשההשגחה הא-להית, באמצעות הצרעת, מביאה אותו לעבור מסע של טיהור רוחני לצד רפואה ביולוגית. המפגש עם הכהן, הישיבה בדרך מחוץ למחנה והחזרה אליו לאחר הטהרה, נועדו להטמיע באדם תובנות ביחס לתפקודו החברתי ולהרהורים אודות החטא בו חטא. כך זכתה הפרשה, שממבט פשוט נראית טכנית בלבד, לעומק רוחני ומוסרי.

יש להודות, כי למרות שלהסבר זה של חז"ל אין אזכור מפורש בפרשת המצורע, רמזים שונים נמצאו לו לאורך התורה. במספר מקומות קשרה התורה בין לשון הרע ובין הצרעת. בפעם הראשונה היה זאת אצל משה, שכאשר התבקש לילך למצרים לגאול את ישראל הוציא כביכול שם רע עליהם כשהעלה את החשש שמא הם לא יאמינו לו. בתגובה, מסר בידו הקב"ה אותות, שאחד מהם הוא הפיכת ידו למצורעת. בפעם השנייה, מצאנו זאת אצל מרים אשר דברה אודות האישה הכושית של משה ובתגובה נצטרעה והוצאה מחוץ למחנה. בפעם השלישית, מצאנו זאת בסמיכות הציוויים 'השמר בנגע הצרעת' ו'זכור את אשר עשה ה' א-להיך למרים'.

אולם, גם לאחר רמזים אלה נותר הפירוש קשה. אם המצורע הינו חוטא והצרעת הינה עונש שנועד להעביר תהליך של תיקון, מדוע אין לכך שום אזכור בפרשת המצורע? לאור פירוש זה, נמצא שהעיקר חסר מן הספר; במקום שהתורה תנהיר את התיקון הרוחני/מוסרי/חברתי, היא מסתפקת בהצגת התהליך הטכני בלבד של ההרחקה וההיטהרות.

ייתכן כי ניתן להציע הסבר אחר לעניין, ולפיו הצרעת היא אכן מפגע ביולוגי, כפי שעולה מפשט הכתובים. וכך הוא פירוש הדברים: הצרעת, או כל נגע אחר, היא אחת המחלות הדוחות ביותר מבחינה חברתית. הפגיעה בעורו של החולה, במראהו החיצוני, אף אם אין היא מדבקת, גורמת באופן טבעי לדחייה מצד הסובבים ולהרחקת המנוגע ממעגלים חברתיים שונים. לא לחינם הפך הכינוי 'מצורע' לשם קוד לאנשים מורחקים. האדם המנוגע מוצא עצמו בעל כורחו מבודד ומנודה.

ייתכן שפרשת מצורע נועדה להתמודד עם תופעה חברתית קלוקלת זו. אלא שבמקום לתקוף אותה ישירות ולאסור על הרחקת והדחיקת המצורעים, פעלה התורה בדרך המסתמכת על הנטייה והחולשה האנושיות להדחיק את המצורעים כדי לגאול אותם. התורה קבעה שהמצורע הינו טמא לא בכדי להכביד עליו ולהעניש אותו, אלא כדי להכניס אותו למסגרת נורמטיבית, ידועה ומקובלת. בכך היא מעניקה פשר לבדידותו החברתית. הווה אומר: המחלה היא חלק מפרוטוקול ידוע ומקובל, שהוא הגוזר עליו את הבדידות והוא זה שגם מראה את היציאה ממנה, ולא רצונה השרירותי של החברה. כך המצורע, חרף בדידותו והרחקתו, מוצא לעצמו משפחה, משפחת הטמאים - הנוגעים בנבלת שרץ, יולדת, נידות, זבות, זבים ועוד. אין הוא עוד זר שמתנכרים אליו, אלא אחד מאלה הזקוקים להליך הטהרה הידוע והמוכר. כך הרחקתו איננה עוד שרירותית אלא מסע מתוכנן לקראת ההיטהרות.

במלים אחרות ניתן לומר שהתורה הפקיעה את בדידותו החברתית של המצורע, שגם כך היתה קורית, מידי החברה ונטלה אותו לידיה כדי לשלוט עליה. ממבט ראשון נראה שבכך היא העמיקה את הבדידות והטילה על המצורע עוד הגבלות, אבל למעשה זו הדרך היחידה להוציא אותו משם. המצורע כבר איננו בודד. הוא אולי יושב בודד, אבל הוא לא לבד. א-לוהים דרש בתורה ברפואתו, וגם הכהן שטימא אותו מחכה לו בתוך המחנה כדי לשוב ולטהר אותו.

הרמב"ם מדבר ב'מורה נבוכים' על ערמת ה' המתגלית בתורה; ערמה שאיננה מבטלת את חולשות האדם והחברה אלא דווקא משתמשת בהן כדי לקדם את מטרותיה. ייתכן שפרשת מצורע היא דוגמה נאה לכך. התורה כביכול מסכימה עם הנטייה האנושית להרחיק ולהדחיק מצורעים ומנוגעים, כשהיא מוסיפה על כך את מרכיב הטומאה הרוחני. אולם בעומקם של דברים, בדרך זו היא דווקא גואלת אותם ומעניקה פשר להליך החברתי הקשה שהם עוברים. כך אותם מסכנים ומודחקים זוכים בסופו של דבר לטהרה ולקבלה חברתית.

יש כאן ביטוי נפלא לדרך בה ניתן ואולי גם צריך להניע אנשים. רבים חושבים שכדי להשיג מטרה מסוימת חייבים להילחם למענה. בדרך זו מתבזבזת לה הרבה אנרגיה על מאבקים ומלחמות. התורה מלמדת שלא תמיד העניין משתלם. לעתים הדרך הטובה ביותר היא דווקא להשתמש במצב הנתון ובכוחות הקיימים בשטח בצורה כזו שדווקא תקדם אותה. ישמע חכם ויוסיף לקח.

הכותב הינו: הרב עידו פכטר

רב קהילת 'ישראל הצעיר' רמת פולג נתניה, דוקטורנט למחשבת ישראל באוני' בר אילן,
חבר מערכת מוסף 'שבת' של מקור ראשון

בארגון רבני צהר חברים למעלה מ-1,000 רבנים ואנשי חינוך, הפועלים בהתנדבות לקדם זהותה היהודית של מדינת ישראל, מתוך הידברות ושותפות. ארגון רבני צהר מבוסס על עקרונות של יושרה ונאמנות למדינה, תוך מחויבות להלכה ולמסורת היהודית.

ארגון צהר מזמין אותך להיות שותף באיחוד החברה הישראלית
ובעיצוב דמותה היהודית של מדינת ישראל

לתרומות ולתמיכה בפעילויות של צהר: 1800-071-414 | www.tzohar.org.il

חפשו אותנו ב-f

